

Asia: VN/14657/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ehdotetut muutokset ovat yhdenvertaisuuden kannalta jossain määrin ongelmallisia, vaikka ehdotusten tavoitteet - maahanmuuttajien kotoutumisen, kotimaisten kielten oppimisen ja työllistymisen nopeutuminen - sinänsä ovatkin kannatettavia.
- Ehdotusten vaikutukset riippuvat siitä, kuinka hyvin tavoitellut käyttäytymisvaikutukset toteutuvat. On kuitenkin varsin epäselvää, miten paljon lainsäädännöllä voidaan vaikuttaa perheiden käyttäytymiseen lasten hoidon järjestämiseksi.
- Jos muutokset tulevat voimaan, tulee ehdotettujen muutosten vaikutuksia seurata tarkasti ja ryhdyttävä tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin.
- Lapsiasiavaltuutettu pitäisi yhdenvertaisuuden kannalta perusteltuna, että poliittisessa päätöksenteossa ja lainvalmistelussa harkittaisiin ja arvioitaisiin vaihtoehtoa, joka yhdenmukaisesti kannustaisi kaikkia perheitä tuomaan lapset varhaiskasvatuksen piiriin nykyistä varhaisemmassa vaiheessa, mutta kuitenkin säilyttäisi jokaiselle Suomessa asuvalle perheelle vapauden päättää pienen lapsen hoidosta erityisesti kullekin lapselle parhaiten sopivalla tavalla

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Esityksellä tavoitellaan hiljattain maahan tulleiden pienten lasten vanhempien nykyistä nopeampaa kotoutumista, kotimaisen kielen oppimista ja työllistymistä erityisesti kotoutumispalveluihin osallistumisen kautta. Lisäksi tavoitellaan lasten integroitumista ja kotimaisen kielen oppimista varhaiskasvatukseen osallistumisen kautta. Tavoitteena on, että vähemmän kuin kolme vuotta

Suomessa asuneet pienten lasten vanhemmat valitsisivat lasten hoitomuodoksi nykyistä useammin varhaiskasvatukseen osallistumisen, ja että vanhemmat ohjautuisivat nykyistä enemmän kotoutumispalveluiden piiriin (HE-luonnos, s. 24). Kotihoidontukea maksettaisiin kuitenkin aina alle yhdeksän kuukauden ikäisestä lapsesta. Kotihoidon tuen kolmen vuoden asumisaikavaatimus täyttyisi myös EU-maassa tai Euroopan talousalueen maassa tai Sveitsissä asumisen myötä, joten muutokset kohdistuvat pääasiassa kolmansista maista tuleviin maahanmuuttajiin (ks. HE-luonnos, s. 27).

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3.1 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsella on oikeus koulutukseen, johon lasketaan myös oikeus varhaiskasvatukseen (LOS 28 artikla). Lapsen oikeuksien sopimusta valvova YK:n lapsen oikeuksien komitea on korostanut varhaiskasvatuksen tärkeyttä lapselle. Oikeus koulutukseen liittyy läheisesti lapsen oikeuteen mahdollisimman täysimääräiseen kehittymiseen (6 artiklan 2 kohta). Komitea myös toteaa, että ”kaikille pikkulapsille (ja heidän hyvinvoinnistaan ensisijaisesti vastuussa oleville henkilöille)” tulee taata ” pääsy tarkoituksenmukaisiin ja tehokkaisiin palveluihin, kuten pikkulasten hyvinvoinnin edistämiseen erityisesti suunniteltuihin terveys-, hoito- ja kasvatusohjelmiin. Erityishuomiota tulisi kiinnittää kaikkein haavoittuvimpiin pikkulapsiryhmiin ja niihin, joilla on riski joutua syrjinnän kohteeksi (2 artikla)”. Sopimuksen 18 artiklan mukaan vanhemmat yhdessä vastaavat ensisijaisesti lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä ja valtion tulee tukea vanhempia tässä tehtävässä esimerkiksi tarjoamalla lastenhoitopalveluja (ks. myös 3.2 artikla). Lapsella on lisäksi oikeus kehityksensä kannalta riittävään elintasoon (27 artikla). Kansallinen lainsäädäntö, kuten perustuslaki, laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä varhaiskasvatustilaki, on tältä osin varsin yhdenmukainen lapsen oikeuksien sopimuksen säännösten kanssa.

Lapsiasiavaltuutettu pitää esityksen tavoitteita nopeuttaa maahanmuuttajien kotoutumista, kotimaisten kielten oppimista ja työllistymistä kannatettavina. Maahanmuuttajaperheiden lasten varhaiskasvatukseen osallistumisella voidaan tukea lasten kielenkehitystä sekä kognitiivisia, sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja.

Kuten hallituksen esitysluonnoksessakin todetaan (s. 25), ehdotusten vaikutukset riippuvat siitä, kuinka hyvin tavoitellut käyttäytymisvaikutukset toteutuvat. Niiden ennustaminen on vaikeaa, sillä perheiden lasten hoitamista koskeviin päätöksiin vaikuttavat kulttuuriset, sosiaaliset ja taloudelliset tekijät. Jokainen perhe tekee päätökset omista lähtökohdistaan. On varsin epäselvää, miten paljon lainsäädännöllä voidaan vaikuttaa perheiden käyttäytymiseen lasten hoidon järjestämiseksi.

Hallitusohjelman mukaan tarkoituksena on toteuttaa muutos Norjan mallin mukaisesti. Norjassa lähtökohdat mallille ovat tosin melko erilaiset: asumisaikavaatimuksena on viisi vuotta ja kotihoidon tukea on maksettu 13-23 kuukautta vanhan lapsen hoitamisesta. Heinäkuussa 2024 lapsen enimmäisikä laskettiin 19 kuukauteen. Norjassa malli ei tuottanut merkittäviä työllisyys- tai käyttäytymisvaikutuksia lyhyellä aikavälillä. Esitysluonnoksen kohdassa 5.2.2. todetaan, että sosiaaliavun käyttö erityisesti kolmansista maista tulevien lapsiperheiden kohdalla kasvoi jonkin

verran ja lasten varhaiskasvatukseen osallistuminen ei lisääntynyt merkittävässä määrin mallin käyttöönoton jälkeen. Norjan kokemusten perusteella esitysluonnoksessa arvioidaan (s. 25), että muutoksilla voisi olla tavoiteltuja käyttäytymisvaikutuksia jonkin verran enemmän Suomessa.

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan Norjan kokemuksista on hyvin vaikea vetää johtopäätöksiä Suomeen ja kuten todettua, käyttäytymisvaikutuksien ennustaminen ylipäätään on hyvin vaikeaa. Näin ollen, jos muutokset tulevat voimaan, tulee ehdotettujen muutosten vaikutuksia seurata tarkasti ja ryhdyttävä tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin. Muutosten kohdeperheiden taloudellinen tilanne on usein jo lähtökohtaisesti heikko. Jos lasta halutaan hoitaa kotona, vaikka perhe ei saisi kotihoidon tukea, tilanne voi heiketä entisestään. Esitysluonnoksessa arvioidaan, tosin todeten arvion olevan epävarma, että puolet ehdotusten kohdeperheistä jäisi kotiin hoitamaan lasta, vaikka eivät saisi kotihoidon tukea. Korjaaviin toimenpiteisiin tulee joka tapauksessa olla valmius nopeallakin aikataululla. Jo tämän esityksen jatkovalmistelussa olisi välttämätöntä pohtia, miten kotiin lasta hoitamaan jäävät maahanmuuttajat saataisiin entistä nopeammin ja tehokkaammin kotoutumispalvelujen piiriin. Lapsiasiavaltuutettu pitäisi myös tärkeänä, että jatkovalmistelussa ehdotusten vaikutuksia maahanmuuttajaperheiden taloudelliseen asemaan arvioitaisiin tarkemmin kokonaisuutena huomioiden sosiaalietuuksiin ja työttömyysturvaan tehdyt tai vielä suunnitteilla olevat tiukennukset.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ehdotetut muutokset ovat yhdenvertaisuuden kannalta jossain määrin ongelmallisia, vaikka ehdotusten tavoitteet sinänsä ovatkin kannatettavia. Kotihoidon tuki on ollut tähän mennessä universaali asumisperusteinen tuki perheille, joilla on alle 3-vuotiaita lapsia kotihoidossa tai muussa kuin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Esitysluonnoksessa on arvioitu vaihtoehtona ehdotetuille muutoksille asumisaikavaatimuksen kohdentamista vain pääasiallisesti lasta kotona hoitavaan vanhempaan tai tukea hakevaan vanhempaan sekä sääntelyn säilyttäminen ennallaan. Sen sijaan vaihtoehtona ei ole mietitty kotihoidon rajaamista kaikkien perheiden osalta esimerkiksi siten, että sitä maksettaisiin vain kahteen ikävuoteen asti.

Lapsiasiavaltuutettu pitäisi yhdenvertaisuuden kannalta perusteltuna, että poliittisessa päätöksenteossa ja lainvalmistelussa harkittaisiin ja arvioitaisiin vaihtoehtoa, joka yhdenmukaisesti kannustaisi kaikkia perheitä tuomaan lapset varhaiskasvatuksen piiriin nykyistä varhaisemmassa vaiheessa, mutta kuitenkin säilyttäisi jokaiselle Suomessa asuvalle perheelle vapauden päättää pienen lapsen hoidosta erityisesti kullekin lapselle parhaiten sopivalla tavalla. KELA kyselyn mukaan valtaosa vanhemmista piti 1,5–2 vuoden ikää sopivimpana ikänä aloittaa varhaiskasvatus. Vuonna 2023 tehdyssä kyselyssä etenkin äidit olivat valmiita laittamaan lapsen kodin ulkopuoliseen hoitoon nuorempana kuin aiemmin verrattuna vuonna 2019 tehtyyn kyselyyn.

Lapsiasiavaltuutetun toimisto - Elina Pekkarinen, lapsiasiavaltuutettu ja
Merike Helander, juristi